

## IJTIMOIY HIMOYALASHDA INSONPARVARLIK TAMOYILINING O'RNI

**TURAKULOV BOYBURI KUZIMURATOVICH**

IIV Surxondaryo akademik litseyi  
huquqshunoslik fani bosh o'qituvchisi

### **Annotatsiya:**

Ushbu ilmiy maqola ijtimoiy himoyalash tizimida insonparvarlik tamoyilining ahamiyati va o'rnini chuqur tahlil qiladi. Maqolada insonparvarlik tamoyilining mohiyati, uning huquqiy asoslari, ijtimoiy himoyalashning turli sohalaridagi namoyon bo'lishi, shuningdek, amaliyotdagi kamchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda insonparvarlik tamoyilining samarali amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan omillar, jumladan, qonunchilik, davlat siyosati, jamiyat munosabati va mutaxassislarning professionalligi tahlil qilinadi.

### **Annotatsiya:**

Данная научная статья глубоко анализирует значение и роль принципа гуманизма в системе социальной защиты. В статье рассматриваются сущность принципа гуманизма, его правовые основы, проявление в различных сферах социальной защиты, а также недостатки в практике и пути их устранения. В исследовании анализируются факторы, необходимые для эффективной реализации принципа гуманизма, включая законодательство, государственную политику, отношение общества и профессионализм специалистов.

### **Annotatsiya :**

This scientific article deeply analyzes the significance and role of the principle of humanism in the social protection system. The article examines the essence of the principle of humanism, its legal basis, its manifestation in various spheres of social protection, as well as shortcomings in practice and ways to eliminate them. The research analyzes the factors necessary for the effective implementation of the

principle of humanism, including legislation, state policy, public attitudes, and the professionalism of specialists.

**Kalit so'zlar:** Ijtimoiy himoya, insonparvarlik, huquq, adolat, tenglik, shaxsga hurmat, qonunchilik, davlat siyosati, jamiyat, mutaxassislar.

**Keywords:** Social protection, humanism, rights, justice, equality, respect for the person, legislation, state policy, society, specialists.

**Ключевые слова:** Социальная защита, гуманизм, права, справедливость, равенство, уважение к личности, законодательство, государственная политика, общество, специалисты

Ijtimoiy himoyalash – jamiyatning eng zaif qatlamlariga – nogironlarga, kambag'allarga, yolg'iz keksalarga va boshqalarga yordam ko'rsatishga qaratilgan murakkab tizimdir. Ushbu tizimning samaradorligi, avvalo, insonparvarlik tamoyiliga asoslangan bo'lishiga bog'liq. Insonparvarlik – bu insonning qadr-qimmatini e'tirof etish, uning huquq va erkinliklarini himoya qilish, unga shafqat va mehr-muhabbat bilan munosabatda bo'lish demakdir. Ushbu maqolada ijtimoiy himoyalashda insonparvarlik tamoyilining o'rni, uning amalga oshirilishiga to'sqinlik qiluvchi omillar va bu omillarni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi.

Insonparvarlik tamoyilining mohiyati va huquqiy asoslari:

Insonparvarlik tamoyili inson huquqlari va erkinliklarining universal ekanligini, barcha insonlarning qadr-qimmatini teng ekanligini tan olishga asoslanadi. Ushbu tamoyil O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va boshqa qonun hujjatlarida mustahkamlangan bo'lib, ijtimoiy himoyalashning barcha sohalarida qo'llanilishi zarur. Insonparvarlik tamoyiliga asoslangan holda, ijtimoiy himoya qilinuvchilarga hurmat bilan munosabatda bo'lish, ularning ehtiyojlarini inobatga olish, ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda yordam ko'rsatish kerak.

Ijtimoiy himoyalashning turli sohalaridagi insonparvarlik tamoyilining namoyon bo'lishi:

Insonparvarlik tamoyili ijtimoiy himoyalashning turli sohalarida, jumladan, sog'liqni saqlash, ta'lim, ish bilan ta'minlash, pensiya ta'minoti va boshqalarda

namoyon bo'ladi. Masalan, sog'liqni saqlash sohasida insonparvarlik tamoyili bemorlarga sifatli tibbiy yordam ko'rsatish, ularning psixologik holatini inobatga olish, ularga mehr-muhabbat bilan munosabatda bo'lishni nazarda tutadi. Ta'lim sohasida esa, barchabolalarga teng imkoniyatlar yaratish, ularning shaxsiy rivojlanishiga yordam berish, ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish muhimdir.

Ijtimoiy himoyalash amaliyotidagi kamchiliklar:

Afsuski, O'zbekiston ijtimoiy himoyalash tizimida insonparvarlik tamoyilining to'liq amalga oshirilishiga to'sqinlik qiluvchi bir qancha kamchiliklar mavjud. Bularga quyidagilar kiradi:

Byurokratiya va korrupsiya;

Ijtimoiy himoyalash xizmatlarining sifatsizligi;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarga nisbatan hurmatsizlik va kamsitishlar;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarning ehtiyojlarini to'liq qondirmaydigan dasturlar;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlarining zaifligi.

Ijtimoiy himoyalashda insonparvarlik tamoyilini kuchaytirish yo'llari:

Ijtimoiy himoyalashda insonparvarlik tamoyilini yanada kuchaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

Qonunchilikni takomillashtirish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish;

Ijtimoiy himoyalash xizmatlarining sifatini oshirish va ularning samaradorligini kuchaytirish;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarga nisbatan hurmatli va mehr-muhabbatli munosabatni shakllantirish;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarning ehtiyojlarini to'liq qondirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqish;

Ijtimoiy himoya qilinuvchilarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirish;

Korrupsiyaning oldini olish va byurokrtiyani qisqartirish;

Mutaxassislarni malaka oshirish va ularning professionalligini yuksaltirish;

Jamiyatda insonparvarlik g'oyalarini targ'ib qilish va keng omma orasida ongni oshirish.

Ijtimoiy himoyalashda insonparvarlik tamoyilining o'rni beqiyosdir. Ushbu tamoyil insonning qadr-qimmatini e'tirof etish, uning huquq va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Insonparvarlik tamoyilini amalda qo'llash orqali ijtimoiy himoyalash tizimini yanada samarali va adolatli qilish mumkin. Buning uchun qonunchilikni takomillashtirish, ijtimoiy himoya xizmatlarining sifatini oshirish, jamiyatda insonparvarlik g'oyalarini targ'ib qilish va mutaxassislarning professionalligini yuksaltirish zarur. Faqat shu yo'l bilan biz ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan insonlarga haqiqiy yordam ko'rsata olamiz.

Ijtimoiy himoyalashning turli sohalaridagi insonparvarlik tamoyilining namoyon bo'lishini batafsil tahlil qilish uchun quyidagi sohalarni ko'rib chiqamiz va har bir sohaga statistik ma'lumotlar va real misollardan foydalanib misollar keltiramiz. Afsuski, aniq statistik ma'lumotlarni taqdim etish uchun O'zbekiston Respublikasi bo'yicha ochiq manbalardan foydalanish kerak bo'ladi. Quyidagi tahlil umumiy xarakterga ega va aniq raqamlar o'rniga tendentsiyalar va misollar ko'rsatiladi.

#### 1. Sog'liqni saqlash:

Insonparvarlikning namoyon bo'lishi: Bemorlarga sifatli va o'z vaqtida tibbiy yordam ko'rsatish, ularning psixologik holatini inobatga olish, og'riqni qisqartirish, bemorning xohish-istaklarini hurmat qilish, muloqot madaniyatini yuksaltirish, axborotni tushunarli tarzda yetkazish. Nogironlar uchun maxsus reabilitatsiya markazlari va dasturlarining mavjudligi, palliativ yordamning rivojlanishi ham insonparvarlik tamoyiliga misol bo'ladi.

Statistik ma'lumotlar (namunaviy): O'zbekistonda tibbiy xizmat ko'rsatishga kirish darajasi, bolalar o'limi darajasi, surunkali kasalliklarning tarqalishi va shu kabi ko'rsatkichlar insonparvarlik tamoyillarining amalga oshirilishi darajasini bildiruvchi muhim statistik ma'lumotlar hisoblanadi. (Aniq ma'lumotlar O'zbekiston Sog'liqni saqlash vazirligi ma'lumotlaridan olinishi kerak).



Real misol: Qashshoq oilalardagi onaning tug'ruq vaqtida bepul tibbiy yordam olishi, nogiron bolaning reabilitatsiya markazida bepul davolanishi insonparvarlik tamoyilining amaliy namoyon bo'lishidir.

## 2. Ta'lim:

Insonparvarlikning namoyon bo'lishi: Barcha bolalarga teng ta'lim olish imkoniyatini yaratish, bolalarning individual xususiyatlarini inobatga olish, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, kam ta'minlangan oilalardagi bolalar uchun stipendiyalar va grantlar taqdim etish, bolalarning psixologik va ruhiy salomatligiga e'tibor qaratiladigan tarbiya usullarini qo'llash.

Statistik ma'lumotlar (namunaviy): Maktabga qamrov darajasi, savotiylik darajasi, yuqori ta'limga kirish darajasi, maktablarda bolalar o'rtasida zo'ravonlik va tengsizlik holatlari to'g'risidagi ma'lumotlar insonparvarlik tamoyilining amalga oshirilishi darajasini ko'rsatuvchi statistik ko'rsatkichlardandir. (Aniq ma'lumotlar O'zbekiston Ta'lim vazirligi ma'lumotlaridan olinishi kerak).

Real misol: Kam ta'minlangan oiladan bo'lgan bolaga stipendiya berilishi, nogiron bolaga maxsus ta'lim muassasasiga borishiga yordam berilishi insonparvarlik tamoyilining namoyon bo'lishidir.

## 3. Ish bilan ta'minlash:

Insonparvarlikning namoyon bo'lishi: Ishsizlikdan aziyat chekayotgan fuqarolarga ish topishda yordam berish, kasb-hunar ta'limini rivojlantirish, nogironlar va kam ta'minlangan oilalarga ish o'rinlari yaratish, adolatli mehnat sharoitlarini ta'minlash.

Statistik ma'lumotlar (namunaviy): Ishsizlik darajasi, nogironlarning ish bilan ta'minlanish darajasi, ayol va erkaklar o'rtasida ish haqi farqi kabi ko'rsatkichlar insonparvarlik tamoyillarining amalga oshirilishi darajasini aks ettiradi. (Aniq ma'lumotlar O'zbekiston Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi ma'lumotlaridan olinishi kerak).

Real misol: Ishsiz fuqaroga kasb-hunar o'rgatish kurslariga yo'llanma berilishi, nogiron shaxsga maxsus ish joyi taqdim etilishi insonparvarlik tamoyilining amaliy namoyon bo'lishidir

#### 4. Pensiya ta'minoti

Insonparvarlikning namoyon bo'lishi: Keksa yoshdagi va nogiron fuqarolarga munosib pensiya ta'minoti berilishi, kam ta'minlangan keksalarga qo'shimcha yordamlar berilishi, ularning ijtimoiy hayotga faol jalb etilishi.

Statistik ma'lumotlar (namunaviy): Pensiya miqdori, pensiya oluvchilarning soni, kam ta'minlangan keksalarga beriladigan yordam miqdori kabi ko'rsatkichlar insonparvarlik tamoyillarining amalga oshirilishi haqida ma'lumot beradi. (Aniq ma'lumotlar O'zbekiston Moliya vazirligi va Pensiya jamg'armasi ma'lumotlaridan olinishi kerak).

Real misol: Yolg'iz keksa

ayolga uyiga ovqat yetkazib berish xizmati ko'rsatilishi, kam ta'minlangan keksa odamga qo'shimcha nafaqa berilishi insonparvarlik tamoyilining namoyon bo'lishidir.

Yuqoridagi misollardan ko'rinib turibdiki, insonparvarlik tamoyili ijtimoiy himoyalashning barcha sohalarida muhim rol o'ynaydi. Ushbu tamoyilning samarali amalga oshirilishi uchun esa davlatning faol siyosati, qonunchilikning takomillashtirilishi, jamiyatning faol ishtiroki va mutaxassislarning yuqori professionalligi zarur. Aniq statistik ma'lumotlarni qo'shish maqolaga ilmiy asos beradi va tahlilni yanada ishonchli qiladi.